

Biblioteka – przestrzeń wolności

Wejście do labiryntu

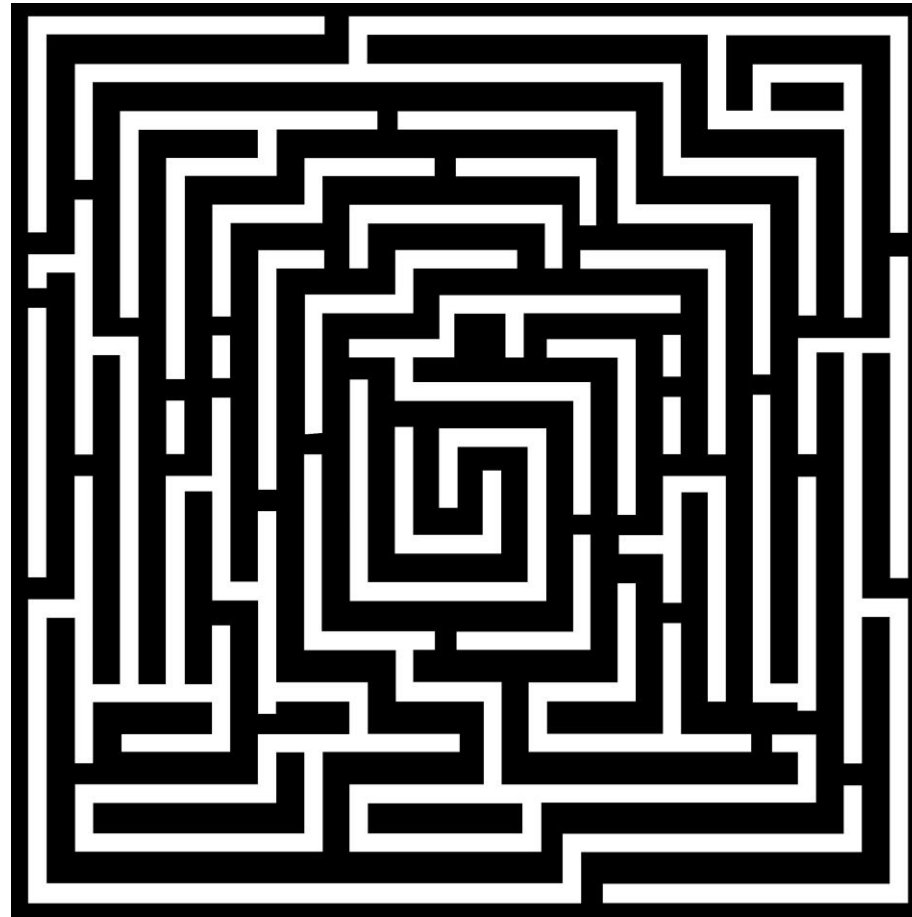
- Na początku było **SŁOWO**, które stworzyło świat.
- Świat zatem stworzony został ze słów, którym Bóg nadał znaczenie i je urzeczywistnił. Mnogość stworzonych zjawisk poprzez **wypowiedziane** przez Boga słowa tworzą płataninę słów w jednej zrozumianej przez wszystkie stworzenia mowie. To pierwsza opowieść o świecie, pierwsza fabuła, która w późniejszym czasie stworzy, **zapisze** pierwszą **KSIĘGĘ** – pierwszy zwój, biblos, pierwszy rozdział Genesis, część większej całości – Biblię. Pierwsze słowo wypowiada Bóg, pierwszy zapis stworzy człowiek.
- To *pars pro toto* (część zamiast całości) wszystkich opowieści, wszystkich ksiąg, wszystkich bibliotek świata. Zapowiada też nieuchronną fragmentaryczność, nieskończoność i niemożność poznania wszystkiego przez ludzi. Zapowiada rozrastający się w swej nieskończoności labirynt wiedzy, informacji, znaczeń, symboli, wrażeń i pojęć.
- Zatem księga Genesis jest swoistym zaproszeniem do świata archetypicznego **LABIRYNTU** pierwszej **BIBLIOTEKI** stworzonej przez Boga, której kontynuatorami są ludzie.
- ***Rdz 2,17 . A przy tym Pan Bóg dał człowiekowi taki rozkaz: „Z wszelkiego drzewa tego ogrodu możesz spożywać według upodobania; ale z drzewa poznania dobra i zła nie wolno ci jeść, bo gdy z niego spożyjesz, niechybnie umrzesz”.***
- Ten pozornie idealny, spokojny, bezpieczny, **UPORZĄDKOWANY**, a więc w jakiś sposób **SKATALOGOWANY** przez Boga, rajski świat wiecznej szczęśliwości i niewinności dla pierwszych ludzi już zawiera ostrzeżenie przed niebezpieczeństwem płynącym z nadmiaru słów, czyli wiedzy, która wyrasta z zakazanego drzewa, dającego jej owoce dobrego i złego. To drzewo z jej rozrastającym się kłaczem, koroną z gęstymi rozgałęzieniami jest prapoczątkiem tego labiryntu. Jego zapowiedzią. Momentem startowym, zaproszeniem do wejścia w świat nigdy nieskończonych bibliotecznych dróg wiedzy i informacji, jej pułapek i dobrodziejstw, ślepych zaułków i fake newsów, ale też niebezpieczeństw, łącznie z nieuchronnością nieznannej dotychczas ludziom śmierci, początkiem głębokiego poznania, niosącego ze sobą pełnię dotychczas nieznanych odkryć, eksploracji i rewolucji ewokowanych przez słowa buntu.

Pierwszy labirynt (pułapka) wiedzy:
Drzewo poznania dobra i zła, Jacob Meydenbach, *Hortus sanitatis* (1491), z asymilacją węża do ciała kobiecego.

Źródło:

https://fr.wikipedia.org/wiki/Arbre_de_la_connaissance_du_bien_et_du_mal#/media/Fichier:Jacob_Meydenbach02.jpg,
domena publiczna

Labirynt w przestrzeni

- *Rdz 11,01 Mieszkańcy całej ziemi mieli jedną mowę, czyli jednakowe słowa. [...] Rdz 11,04 rzekli: "Chodźcie, zbudujemy sobie miasto i wieżę, której wierzchołek będzie sięgał nieba, i w ten sposób uczynimy sobie znak, abyśmy się nie rozproszyli po całej ziemi". Rdz 11,05 A Pan zstąpił z nieba, by zobaczyć to miasto i wieżę, które budowali ludzie, Rdz 11,06 i rzekł: "Są oni jednym ludem i wszyscy mają jedną mowę, i to jest przyczyną, że zaczęli budować. A zatem w przyszłości nic nie będzie dla nich niemożliwe, cokolwiek zamierzają uczynić. Zejdźmy więc i pomieszajmy tam ich język, aby jeden nie rozumiał drugiego!" Rdz 11,07*
- **Opowiadanie „Biblioteka Babel” Jorge Borgesa** to oczywiste nawiązanie do biblijnego drapacza chmur w formie babilońskiego zikkuratu, budowli, przez którą zagniewany starotestamentowy Bóg miesza ludziom języki, co doprowadza do konfliktów wyływających z lingwistycznego zagmatwania (znów labirynt!) wieloznaczeń, wyrażanych werbalnie słów, intencji słownych, nakazów i zakazów wyływających z niezrozumienia mowy, która z jednej zrozumiałej przecież wcześniej przez wszystkie stworzenia (jak to ma miejsce w rajskim ogrodzie) przekształca się pod wpływem boskiego gniewu i Jego karzącej mocy w **LABIRYNT** obcych sobie języków. Babel staje się też pierwszą zburzoną przez Boga budowlą, pełną rozwidlających się korytarzy, wzniesionych aż do nieba, stworzoną siłą i rozumem ludzkiej możliwości i talentu, pierwszym Labiryntem, którego nie chce Bóg, pierwszą zakazaną przez Boga Biblioteką – symbolem ludzkiej ówczesnej wiedzy i umiejętności.
- Cały przedstawiony w ten sposób biblijny **ŚWIAT** staje się zbiorem, nieskatalogowaną wciąż jeszcze **BIBLIOTEKĄ** wieloznaczności.

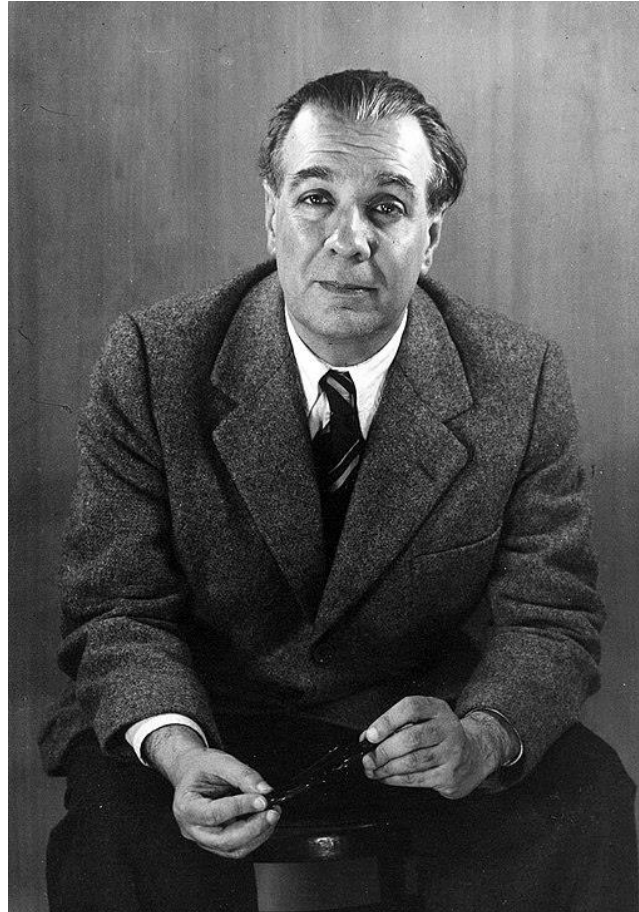
Pieter Bruegel the Elder - The Tower of Babel (Vienna) - Google Art Project - edited.jpg, domena publiczna

Biblioteka jako labirynt książek, znaczeń, symboli, motywów, zagadek zanurzonych w kulturze (tych odkrywanych i zadawanych od nowa, kolejnych, bez końca).

- To w tak rozumianym świecie niemal od dnia swoich narodzin przebywa, żyje i tworzy Borges – czytelnik, Borges – pisarz, czyli twórca, czy wręcz Stwórca słów, Borges – Bibliotekarz, Borges – oślepy stygmatem bielma czasu strażnik prastarej Biblioteki i zarazem jej współtwórca, demiurg.

Jorge Francisco Isidoro Luis Borges Acevedo

(ur. 24 sierpnia 1899 w Buenos Aires, zm. 14 czerwca 1986 w Genewie) –
argentyński pisarz, poeta i eseista

Budynek dawnej Biblioteki Narodowej

Pisarz JL Borges był tu dyrektorem od 1955 do 1973.

Wejście do labiryntu znaczeń nr 1 - jedno z nieskończonej liczby wejść

Borges i jego labiryntowa twórczość:

- *Alef*: Labirynt to dom wzniesiony, aby zmylić ludzi; architektura labiryntu, pełna symetrii, podporządkowana jest temu celowi.
[opowiadanie „Nieśmiertelny”]
- *Alef*: Historia jest kręgiem i nie ma niczego, czego nie było i nie będzie.
[opowiadanie „Teologowie”].
- *Fikcje*: Układanie obszernych książek to pracowite i zubożające szaleństwo: rozwijanie na pięciuset stronach idei, której doskonały ustny wykład zajmuje kilka minut.
- *Biblioteka Babel*: W ten sposób możecie rozważać różne związki 23 liter...

[ze zbioru *Fikcje*]

W jaki sposób wykorzystać twórczość Borgesa w szkołach średnich należących do polskiego kręgu kulturowego?

- Fragmentaryczna obecność twórczości Borgesa w podręcznikach szkół średnich i w podstawie programowej (poziom rozszerzony)
- Zintegrowana Platforma Edukacyjna, tematy: ***O jakim labiryncie mówi Jorge Luis Borges w Domu Asteriona?***; „Czy istnieją jeszcze takie biblioteki?” Wokół eseju Umberta Eco ***O bibliotece***.

W jaki sposób wykorzystać twórczość Borgesa w szkołach średnich należących do polskiego kręgu kulturowego?

1. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

zakres rozszerzony

spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

- 1. analizuje strukturę eseju: odczytuje zawarte w nim sensy, sposób prowadzenia wywodu, charakterystyczne cechy stylu;**
- 2. wykorzystuje teksty naukowe w interpretacji dzieła sztuki;**
- 3. rozpoznaje nawiązania do tradycji biblijnej i antycznej w kulturze współczesnej;**
- 4. porównuje teksty kultury, uwzględniając różnorodne konteksty;**
5. rozpoznaje i charakteryzuje główne style w architekturze i sztuce;
6. odczytuje poglądy filozoficzne zawarte w różnorodnych dziełach;
- 7. zna pojęcie syntezy sztuk, rozpoznaje jej cechy i ewolucję od romantyzmu do współczesności.**

- Lektura obowiązkowa
- Utwory określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:
  - Umberto Eco, *Imię Róży*;
  - Jorge Luis Borges, wybrane opowiadanie;

Język polski w szkołach średnich

- Wyd. Nowa Era: *Ponad słowami*, w podręczniku jest tekst: **Jorge Luis Borges, *Kula Pascala* (fragmenty)**
- WSiP: *Oblicza epok*, w podręczniku jest tekst: **Jorge Luis Borges, *Biblioteka Babel***
- GWO: *Sztuka wyrazu*, w podręczniku jest tekst: **Jorge Luis Borges, *Biblioteka Babel* wraz z odwołaniem do *Imienia Róży* Umberto Eco**
- Operon: *Język polski 4. Podręcznik Zakres podstawowy i rozszerzony – linia I. Część 2.*, w podręczniku jest tekst: **Jorge Luis Borges, „Zawsze wyobrażałem sobie raj jako bibliotekę, nigdy jako ogród”. Realizm magiczny opowiadań J. L. Borgesa**, a tuż po nim temat: **Kryminał włoskiego mediewisty. Literatura popularna czy wysoka? Umberto Eco *Imię Róży***

W jaki sposób wykorzystać twórczość Borgesa w szkołach średnich należących do polskiego kręgu kulturowego?

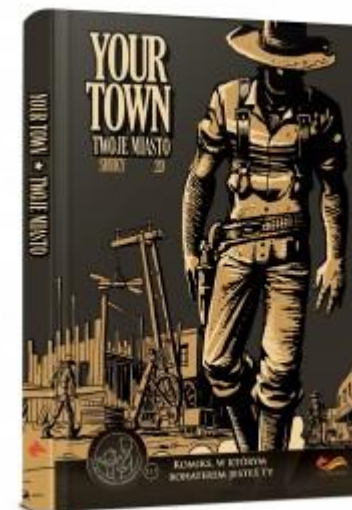
- Komputerowe i książkowe tzw. gry paragrafowe, z możliwościami odmiany losów bohatera – współpraca z informatykiem i polonistą.
- Mitologiczny labirynt autorstwa Dedala i biblijna wieża Babel – współpraca bibliotekarza szkolnego z nauczycielami historii, polskiego, plastyki.
- Udział młodzieży w konkursie fotograficznym, inspirowanym opowiadaniem Borgesa w WBP w Olsztynie.
- Wizerunki biblioteki i książek w historii sztuki: „Co oni czytają?” lub „Co czyta Mona Liza?” – odpowiedzi uczniów można opublikować np. w formie postów na szkolnym lub bibliotecznym FB.
- Możliwości - possibilities (napisz, co lubisz, a czego nie, a powiem Ci, kim jesteś) – patrz „Szaleństwo katalogowania” cytaty z Borgesa i wiersz Szymborskiej oraz fragm. tekstu R. Barthesa - warsztaty psychologiczne dla młodzieży i dorosłych.

Gra paragrafowa (ang. *gamebook*, gra książkowa) to forma książki, której lektura polega na czytaniu opisów i dokonywaniu wyborów. Każdy z tych wyborów odsyła czytelnika do innego wariantu dalszych wydarzeń (paragrafu). Przypomina to grę fabularną, która najczęściej przeznaczona jest dla jednej osoby.

- *Dziennik 29. Interaktywna gra książkowa*, autor: DimitrisChassapakis

- Komiks paragrafowy *Your Town: Twoje Miasto*, autor: Shuky

„Co oni czytają?”

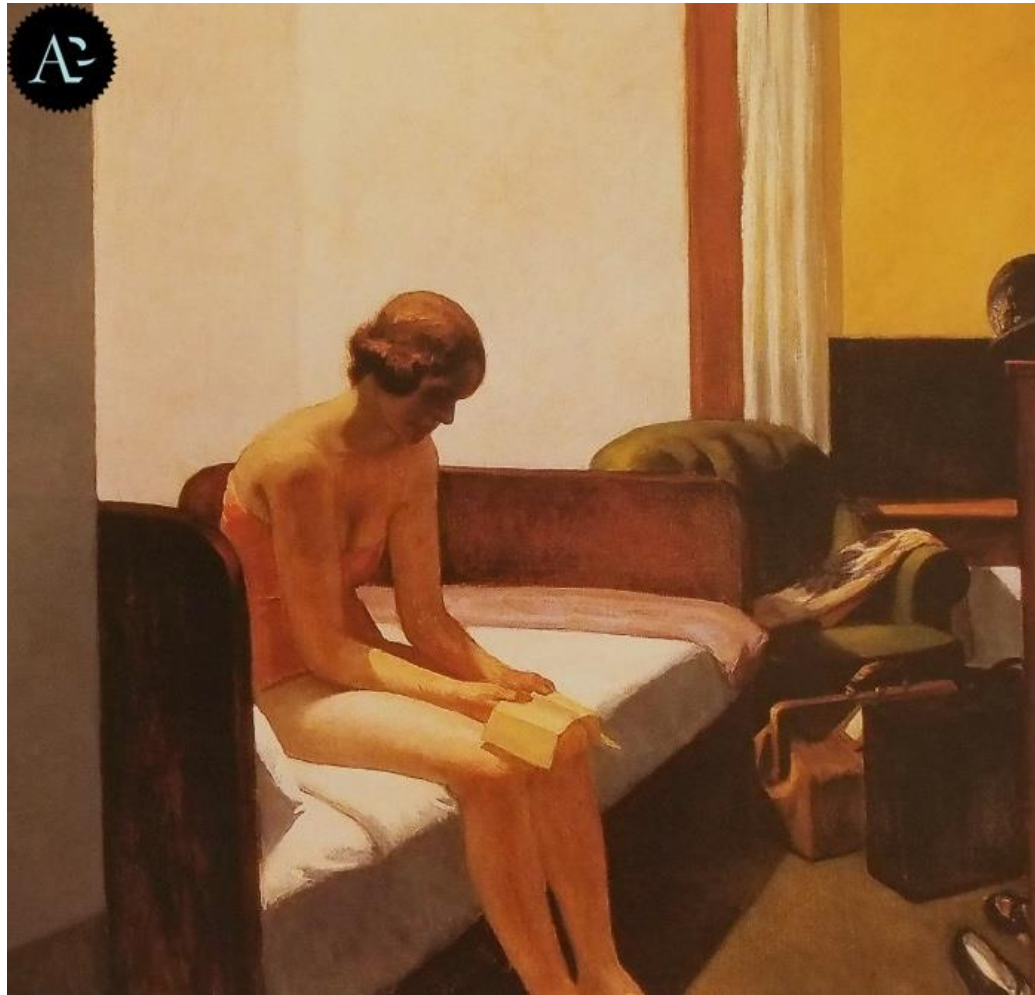

<https://www.theartpostblog.com/en/works-by-hopper-photo-gallery/>

Edward Hopper, *Compartment C, Car 293* (1938)

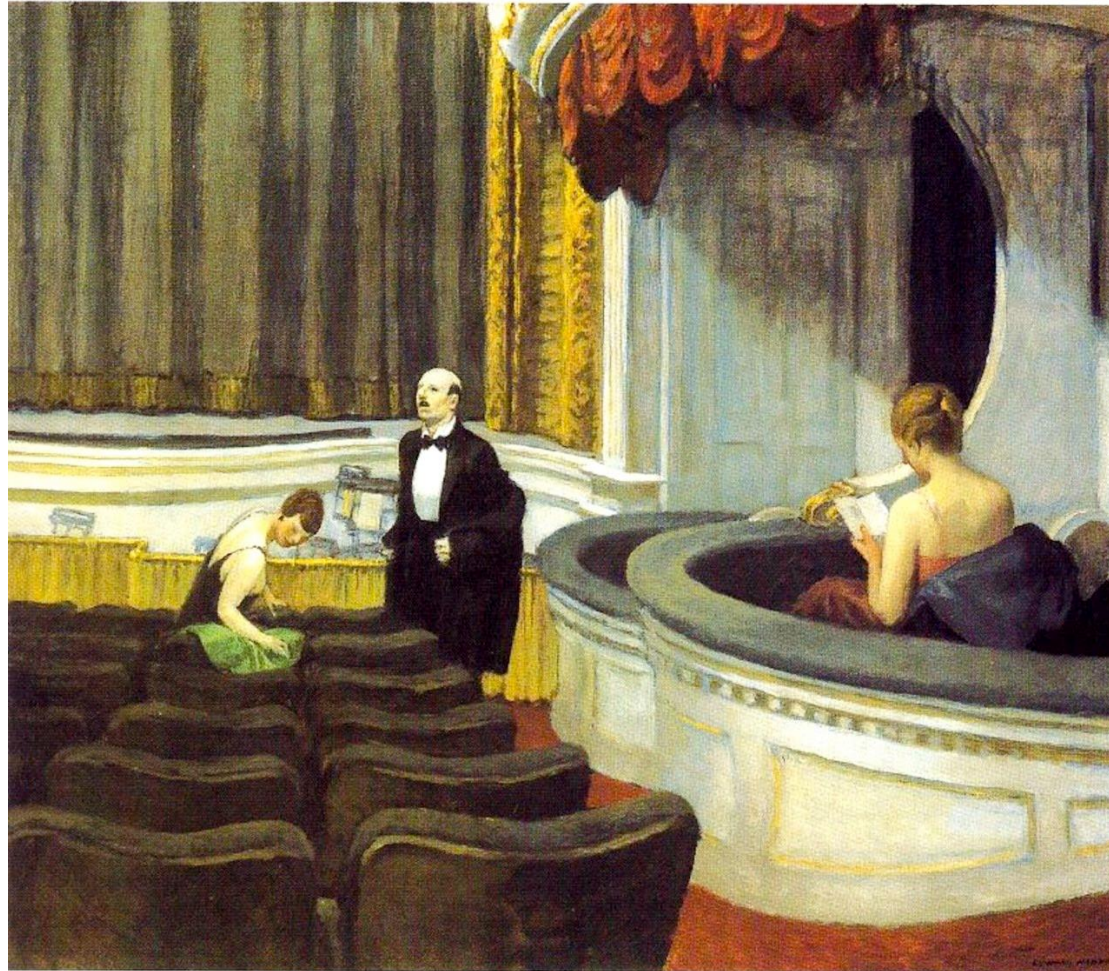
„Co oni czytają?”

<https://www.theartpostblog.com/en/works-by-hopper-photo-gallery/>

Edward Hopper, *Hotel Room* (1931)

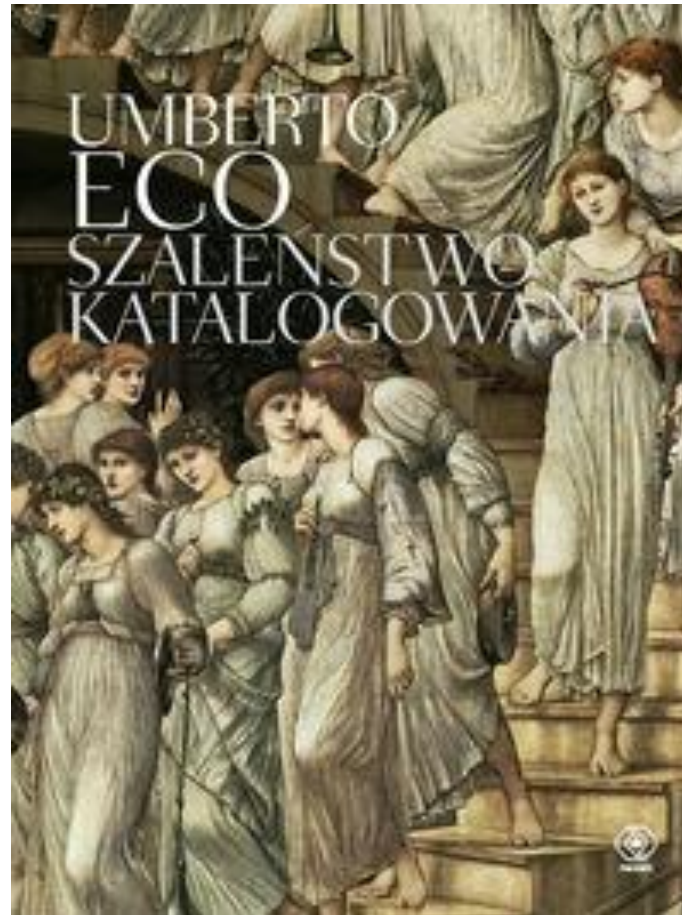
„Co oni czytają?”

<https://twitter.com/AlessandroForn6/status/694442045688156160/photo/1>

Edward Hopper, *Two On The Aisle*, 1927

Możliwości - possibilities: warsztaty psychologiczne dla młodzieży i dorosłych

<https://www.rebis.com.pl/pl/book-szalenstwo-katalogowania-umberto-eco,SCHB04045.html>

**W PRZYBLIŻENIU TWÓRCZOŚCI BORGESA MŁODYM CZYTELNIKOM
BARDZO POMOCNY MOŻE OKAZAĆ SIĘ TEKST „LABIRYNT I
BIBLIOTEKA” – IZABELA GALICKA
TEKST BIBLIOGRAFICZNY O OSOBIE I TWÓRCZOŚCI J. L. BORGESA**

- Fundacja Polskich Niewidomych i Słabowidzących „Trakt”
- <https://www.trakt.org.pl/labirynt-i-biblioteka-izabela-galicka/>

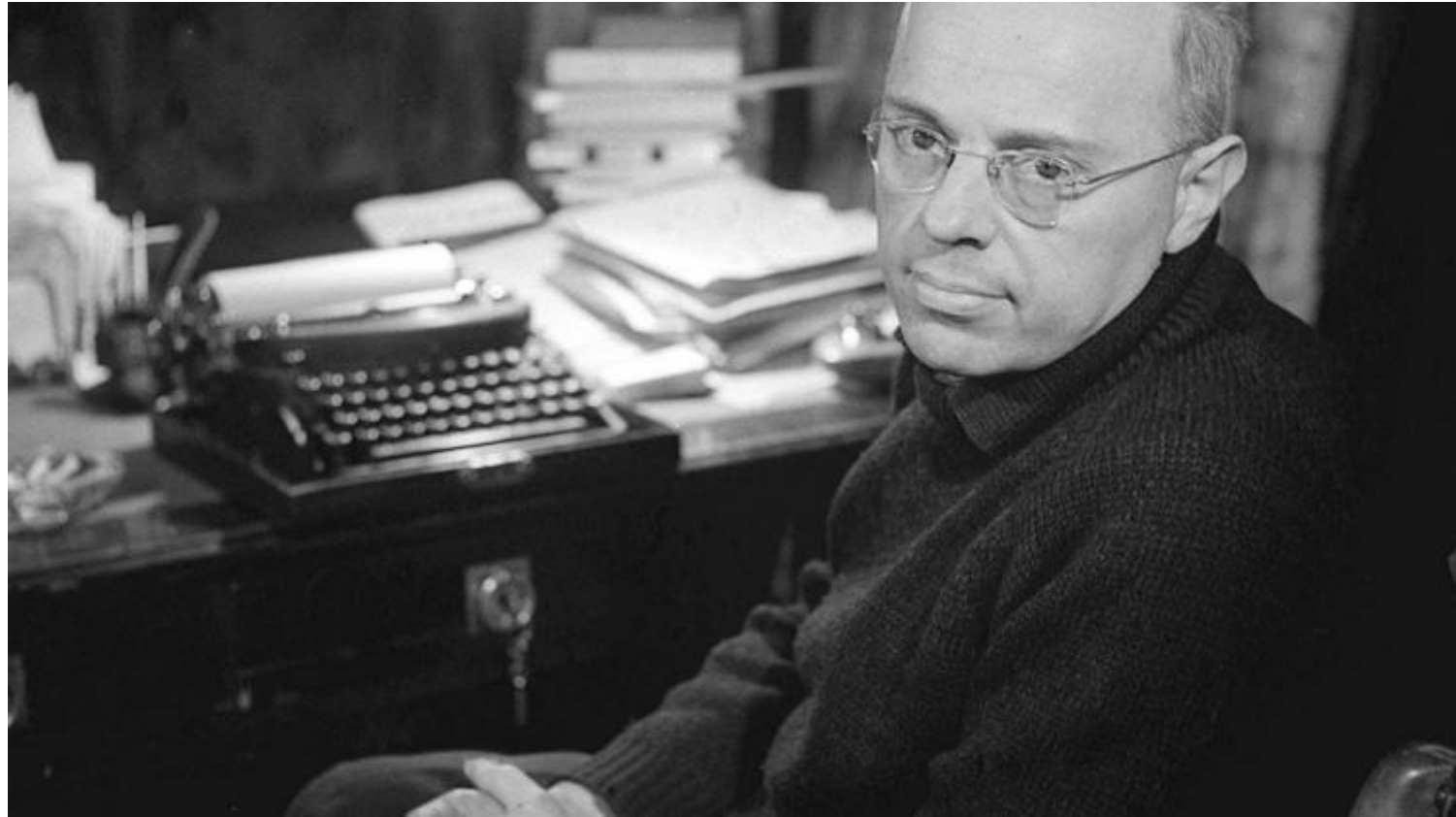
Źródło fot.

[https://instytutpileckie
go.pl/pl/kolekcje-
cyfrowe/swiadcowie-
epoki/izabela-galicka](https://instytutpileckie.go.pl/pl/kolekcje-cyfrowe/swiadcowie-epoki/izabela-galicka)

Twórczość Stanisława Lema – następne wejście do labiryntu

Lem to odpowiednik Borgesa w literaturze polskiej

Zdjęcie główne: naukawpolsce.pap.pl

Wizje biblioteki i zbiorów wszechwiedzy wg Lema

- W „Obłoku Magellana” z 1955 roku czytamy o pierwszych smartfonach („*Ileż razy każdy z nas sięgał po kieszonkowy odbiornik, wywoławszy centralę Biblioteki Trionów, wymieniał pożądane dzieło, by w ciągu sekundy mieć je już przed sobą na ekranie telewizora*”) i zapowiedzi Internetu, Świat opisany jest jako baza danych. „Zasoby internetowe nazwał w tym samym tytule „Biblioteką Trionów”. Chodzi o bazę danych, którą można by dziś uznać za pierwowzór wyszukiwarki Google’a. Triony były według Lema kryształkami kwarcu, które – połączone falami radiowymi – tworzyły ogromną bazę wiedzy, w skład której wchodziły fotografie, mapy, obrazy, wykresy, dźwięki, a nawet wonie”. (<https://www.crazynauka.pl/wynalazki-ktorych-stworzenie-przewidzial-stanislaw-lem/>).
- W „Powrocie do gwiazd” (wyd. 1961) dowiadujemy się o istnieniu audiobooków: „*Ale optonów mało używano, jak mi powiedział robot-sprzedawca. Publiczność wołała lektory – czytały głośno, można je było nastawiać na dowolny rodzaj głosu, tempo i modulację.*”
- W „Solaris” (1972) mamy opis biblioteki: „*Położona w samym centrum Stacji biblioteka nie miała okien i była najlepiej izolowanym miejscem wewnątrz metalowej skorupy*”. [...] biblioteka w "Solaris" jest jądrem poznania wszechświata. - To miejsce świadczy o ułomności ludzkiej wiedzy. Takie biblioteki są alegorią poznania, ale wcale mu nie służą, świadczą wręcz o niepoznawalności rzeczywistości. Podobnie jak u Jorge Luisa Borgesa jest to biblioteka labiryntu, impasu poznawczego, dzieł jest nieskończona liczba, nadmiar informacji nie prowadzi ku wiedzy. W obu przypadkach mamy do czynienia z figurą wielkiego absurdu - to słowa prof. Piotra Michałowskiego, literaturoznawcy z Uniwersytetu Szczecińskiego.
- W „Summa technologiae” z 1964 opisuje wirtualną rzeczywistość, nanotechnologię czy sztuczną inteligencję.
- W „Dialogach” z 1957 Lem pisał: „*Wskutek stopniowego zrastania się wszystkich informatycznych maszyn i banków pamięci powstaną kontynentalne, a potem nawet planetarne sieci komputerowe*”.
- W „Wizji lokalnej” (wyd. 1982) Lem wieszczy, podobnie jak inny pisarz science fiction, Ray Bradbury w książce „451 stopni Fahrenheita” - [...] papyrolizę, chorobę papieru. - Może też nastąpić amnezja komputerowa, znikną wówczas całe zasoby wiedzy. Dochodzi do wniosków podobnych, co Ray Bradbury, wiedza ocaleje jedynie w ludzkiej pamięci, a zniszczone zostaną jej nośniki. (źródło info: <https://www.polskieradio.pl/8/9107/artukul/2753434,biblioteki-lema-klucz-do-poznania-czy-labirynt-niewiedzy>)
- „Biblioteka XXI” – recenzje zmyślonych książek przez Lema

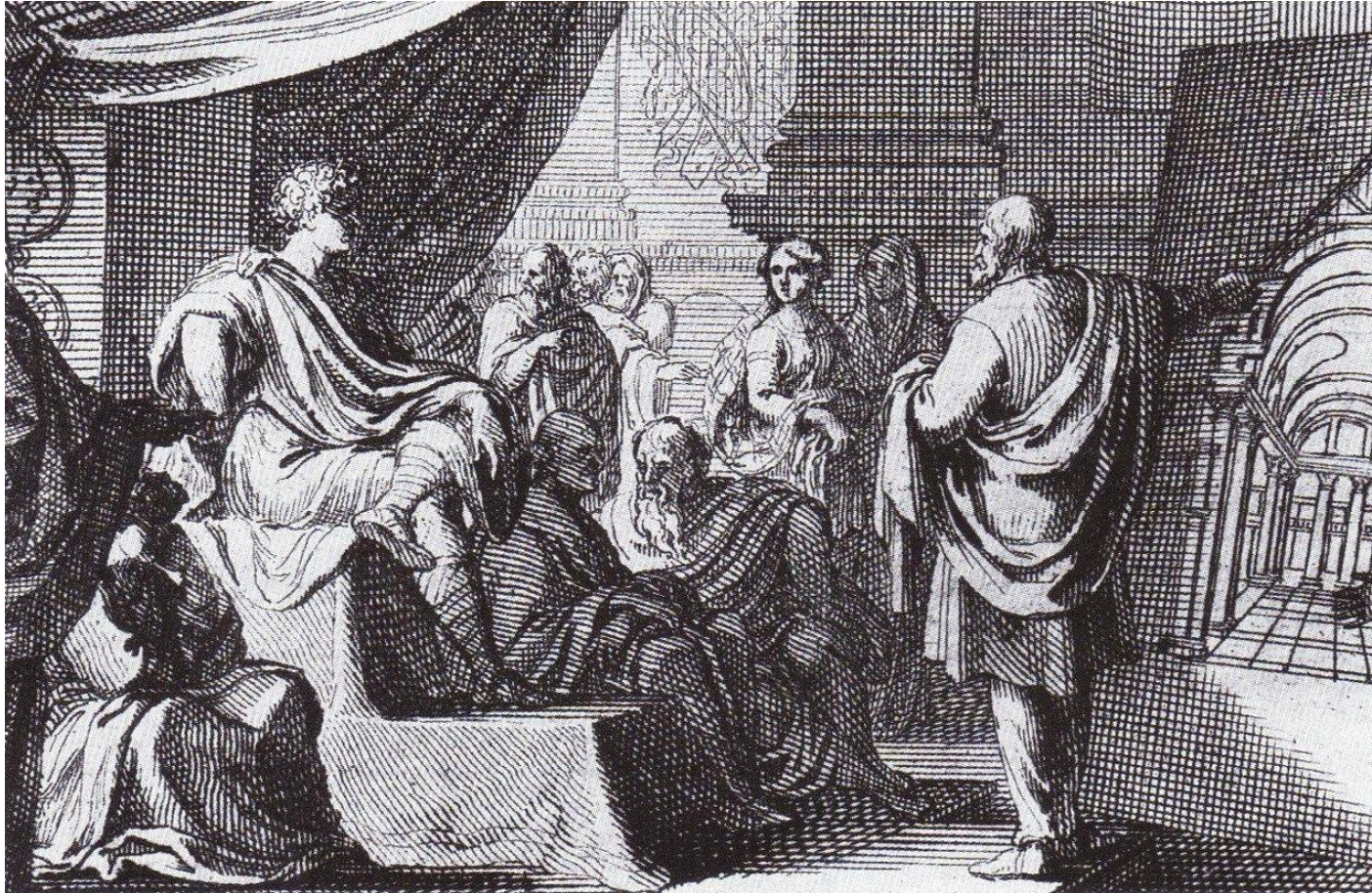
Człowiek witruwiański – przewrót umysłowy, który zapoczątkował ukierunkował myślenie antropocentryczne – kolejne wejście do labiryntu wiedzy

- Odkrycie dzieła Witruwiusza „O architekturze ksiąg dziesięć” w bibliotece szwajcarskiego klasztoru w Sankt Gallen w 1415.
- Warto podkreślić, że ówczesne biblioteki, zwłaszcza klasztorne można traktować jako terra incognita, nieskatalogowaną otchłań nieznannej wiedzy, jako metaforyczny i często też dosłowny labirynt nieodkrytych i nieznanych powszechnie ksiąg, to miejsca – zagadki, miejsca znane tylko niewielkiej grupie wtajemniczonych.
- Działalność eksploracyjna Poggia – włoskiego myśliciela doby renesansu – przyczyniła się do rozpowszechnienia tej wiedzy wśród wielkiej rzeszy ludzi, nie tylko naukowców i artystów. Zawdzięczamy mu człowieka witruwiańskiego i zapoczątkowanie myślenia antropocentrycznego wśród twórców tamtego okresu.

Odkrycie Poggia stało się nowym wejściem do labiryntu wiedzy dla ówczesnych ludzi początku włoskiego i europejskiego renesansu, krokiem milowym uczynionym dla rewolucji umysłowej tamtego czasu. Odkrycie zagadki nigdy nie kończy labiryntu, prowadzi o kolejnych zagmatwań, stawia kolejne pytania, budzi następne wątpliwości. To naturalna i oczywista, choć wcale nie łatwa i prosta, droga zdobywania kolejnych szczebli poznania.

Podobizna Witruwiusza

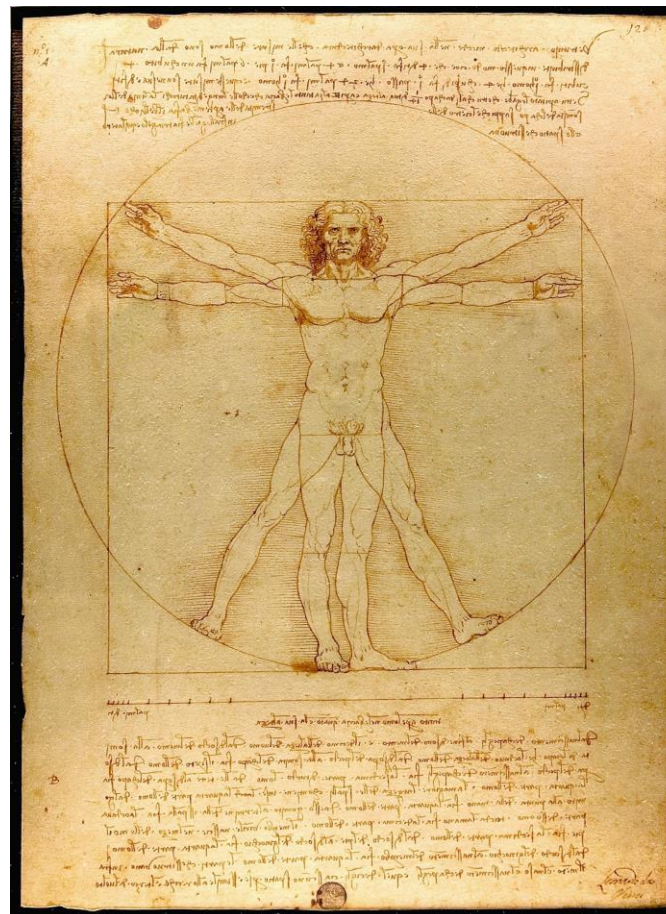
Marcus Vitruvius Pollio – rzymski architekt żyjący w I w. p.n.e.

Źródło: <https://pl.wikipedia.org/wiki/Witruwiusz#/media/Plik:Vitruvius.jpg> , A depiction of Vitruvius presenting De Architectura to Augustus.
Sebastian Le Clerc - Taken from Vitruvius on Architecture by Thomas Gordon Smith, domena publiczna

Człowiek witruwiański (*Homo Quadratus*, „człowiek kwadratowy”), narysowany przez Leonarda da Vinci ok. 1490 na podst. dzieła Witruwiusza

Biblioteka Opactwa St. Gall w St. Gallen w Szwajcarii, wpisana na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO od 1983 roku, jest jedną z najstarszych i najpiękniejszych bibliotek na świecie.

Źródło: <https://www.nzherald.co.nz/travel/switzerland-pharmacy-of-the-soul/NWSDYGPPOWZZHFAIO2POI2JBYE/>

Kolejne wejścia do labiryntu wiedzy

Wybrana twórczość Umberta Eco:

- „Imię róży”: opis biblioteki – labiryntu, kryjącego zakazane księgi,
- esej „O bibliotece”
- „Szaleństwo katalogowania” – fragmentaryczny zbiór tekstów i obrazów od starożytności do współczesności, ukazujący chęć gromadzenia, wymieniania, katalogowania i układania w różnym porządku rzeczy, zjawisk, uczuć etc.

Dlaczego Sankt Gallen?

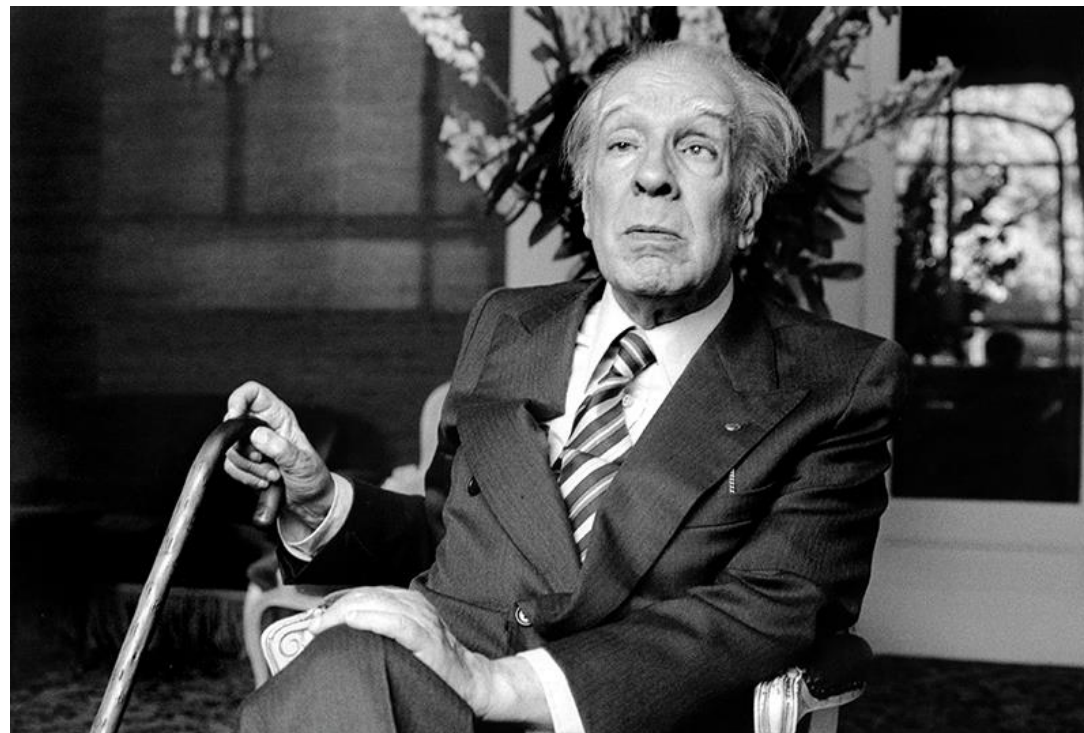
- Biblioteka szwajcarskiego średniowiecznego klasztoru w Sankt Gallen była miejscem, gdzie przez 3 miesiące Umberto Eco zbierał materiały i czytał manuskrypty do swojej debiutanckiej powieści „Imię róży” (wyd. w 1980).
- W 1986 roku reżyser Jean-Jacques Annaud decyduje się sfilmować „Imię róży”, powierzając Seanowi Connery rolę Wilhelma z Baskerville (w filmie Williama).
- Feodor Chaliapin Jr. gra postać oszalałego, ślepego starca, chroniącego tajemnicę zaginionej księgi Arystotelesa w średniowiecznej bibliotece, zainspirowana postacią Borgesa, nazywa się Czcigodny Jorge z Burgos.

Jorge z Burgos

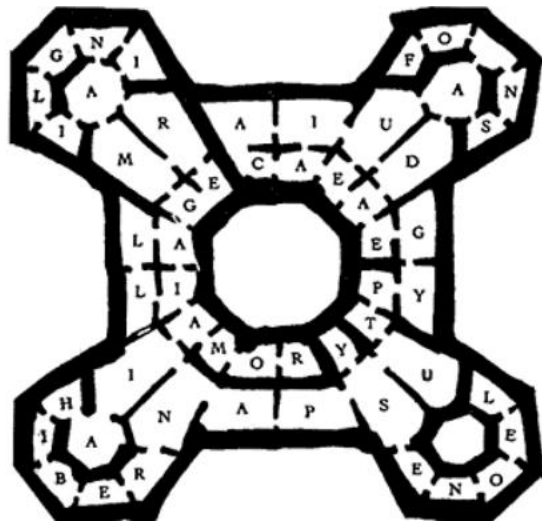
<https://www.documentalistaenredado.net/398/bibliofagia-comiendo-libros/>

Jorge Luis Borges

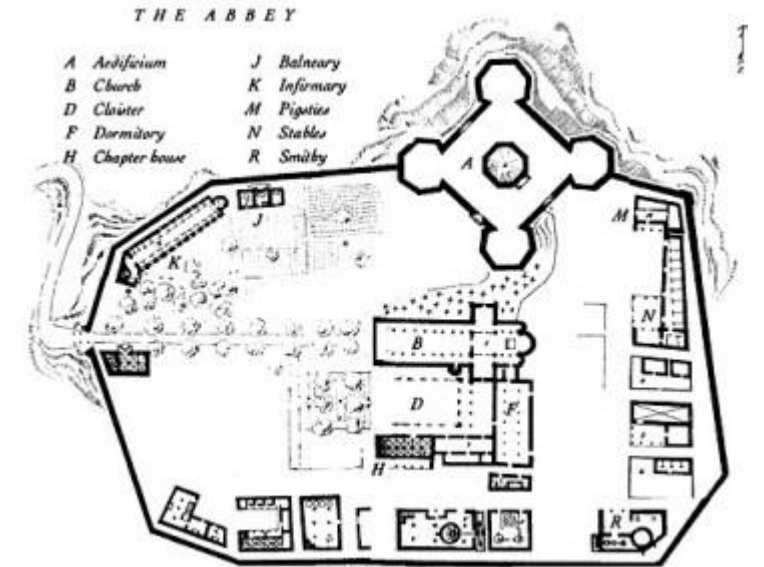
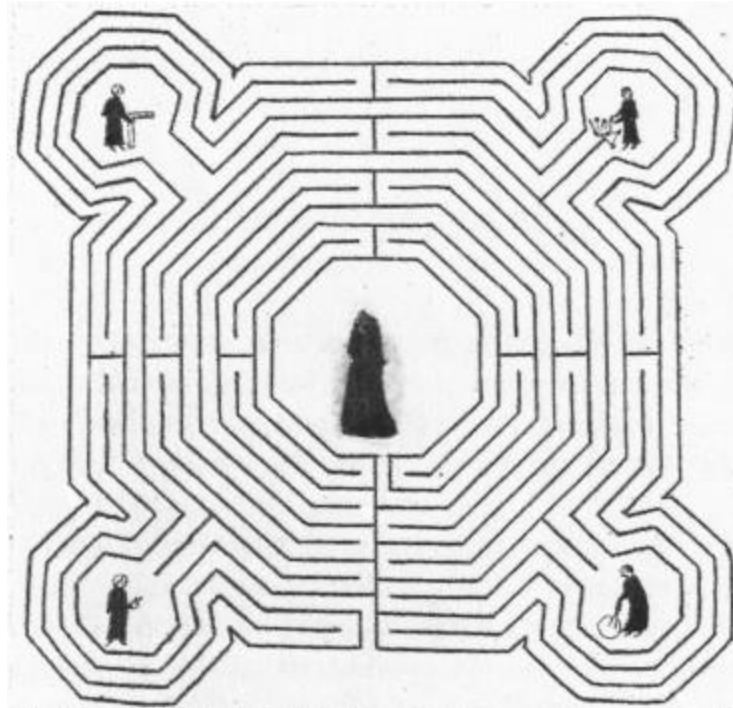

Zdjęcie: Ulf Andersen/Getty Images, źródło: <https://thepunchmagazine.com/the-byword/interviews/conversations-with-jorge-luis-borges>

Biblioteka – labirynt w „Imieniu Róży”

https://aliblibrary.files.wordpress.com/2013/07/haft_library.jpg

<https://www.architecturalpapers.ch/index8880.html?ID=75>

<https://www.filmaffinity.com/us/movieimage.php?imageId=191820419>

- *Wszystki Świat (który inni nazywają Biblioteką) składa się z nieokreślonej, i być może nieskończonej, liczby sześciobocznych galerii, z obszernymi studniami wentylacyjnymi w środku, ogrodzonymi bardzo niskimi balustradami. Z każdej galerii widać piętra niższe i wyższe: nieskończenie. Układ galerii jest niezmienny.*
- **Skąd pochodzi ten cytat?**

„El País”, artykuł *Umberto Eco, naturalmente*, dziennikarz: **JUSTO SERNA**

Ale ze spisu wszystkich bohaterów tej powieści ze wzruszeniem wspominam Jorge de Burgos, niewidomego bibliotekarza, bardzo surowego, przezornego, wbrew śmiechu, strażnika odziedziczonej wiedzy. Po raz kolejny był to niegodziwy i pełen miłości hołd: oczywiście dla Jorge Luisa Borgesa, niewidomego człowieka, niewidomego bibliotekarza, człowieka, który przeczytał już wszystkie książki i który przeciwstawił się wulgarności i tandetnym powtórzeniom, przeciwko rutynie schemat. Borges zawsze kochał parodie, cytaty, celowe powtarzanie i apokryficzną erudycję. Jorge de Burgos, nie: po prostu nie mógł znieść, że zaginiona księga Estetyki Arystotelesa zaczęła dostarczać powodów tym, którzy przeciwstawiali się narzuconej grawitacji i władzy.

http://www.elpais.es/articulo/elpepiautval/20051021elpval_7/Tes/

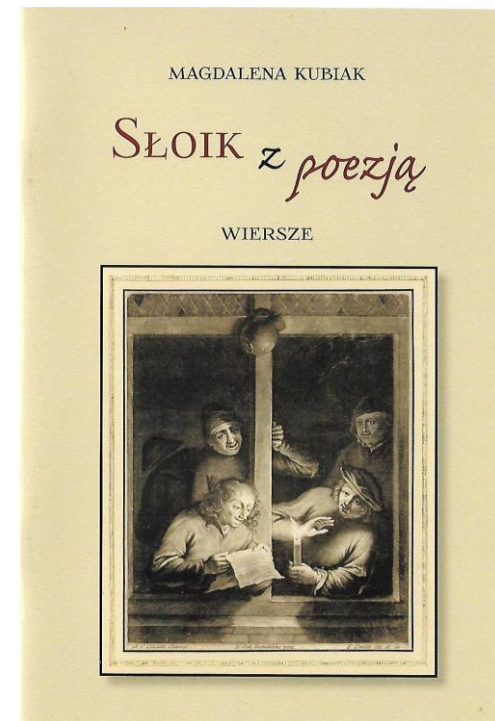
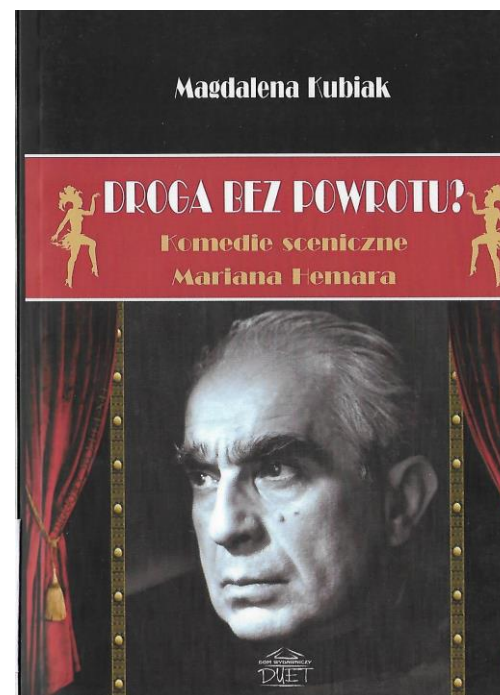
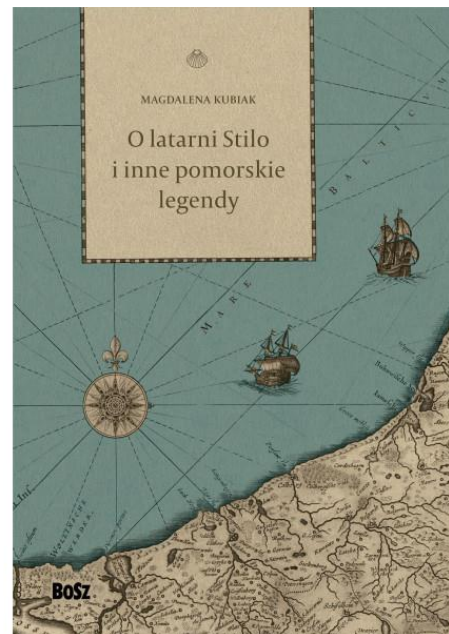
Biblioteka - labirynt wiedzy i informacji może być więzieniem. Odpowiednio użyty może stać się drogą do wolności.

- Skoro ilość wiedzy może zaszkodzić i wprowadzić chaos, naszym zadaniem – jako bibliotekarzy – jest stosowanie redukcji, odsiania informacji niepotrzebnych od tych znaczących. Współczesny bibliotekarz powinien stosować zasady ekologii informacji w świecie przeładowanym informacyjnie.

Cztery ważne zasady, które stosuję w swojej pracy zawodowej i nie tylko:

- Nie bój się powiedzieć *nie wiem*.
- Znajdź swoją pasję, która daje Ci radość życia – wcale niekoniecznie związaną z Twoją pracą zawodową.
- Pozwól innym ludziom na współtworzenie miejsca, w którym pracujesz.
- Staraj się pracować nad jakimkolwiek przedsięwzięciem w grupie, nie samemu.

Moje pasje

Strona Wolny Bibliotekarz

- Prowadzę tam m. in. blog na interesujące mnie tematy z literatury, historii sztuki, filmu etc.

Dziękuję za uwagę!